

Een nieuwe populatie van de Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) in Nederland?

Inleiding

Op 17 juli 1999 werd door Saskia Janssen, Louis van Oort en de auteur een mogelijke nieuwe populatie van de Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) ontdekt in de Weerribben. Aangezien de op dat moment enige bekende Nederlandse populatie zich bij Budel in Noord-Brabant bevond, was dit een spectaculaire ontdekking. In deze mededeling wordt ingegaan op het voorkomen en de status van de Gevlekte glanslibel in Europa en Nederland. Hierna wordt het volgens de literatuur bekende biotoop vergeleken met de vindplaats in de Weerribben.

Determinatie

Tijdens het kijken naar libellen en vlinders werd onze aandacht getrokken door een aantal erg donkere glanslibellen (*Cordulidae*). Aangezien het niet direct lukte om de continu vliegende dieren op naam te brengen, werd er één gevangen. Het kopergroene achterlijf met gele vlekken op de zijkanten van de segmenten en de vorm van de achterlijfaanhangsels leidden al gauw tot de conclusie dat we hier te doen hadden met een Gevlekte glanslibel. Er vlogen ongeveer tien exemplaren van deze soort rond.

Areaal en voorkomen in Nederland

De Gevlekte glanslibel komt voornamelijk voor in Oost-Europa en West-Siberië. In West-Europa nemen de vindplaatsen onder toenemende atlantische invloed naar het westen af en komt de soort sporadisch

Foto: E. Ruller

Figuur 1
Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) gefotografeerd in de Weerribben op 26 juni 2001.

Figure 1
Somatochlora flavomaculata in the Weerribben.

Foto: E. Ruiter

Figuur 2

Overzichtsfoto van het petgat Venebosch. Eén van de plekken in de Weerribben waar de Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) in 2001 is vastgesteld.

en verspreid voor (ASKEW, 1988; WASSCHER, 1999, STERNBERG & ULLRICH, 2000). Vroeger kwam de Gevlekte glanslibel in Nederland schaars voor in Zuid- en Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Oost-Gelderland. Zwervers zijn bekend van Vlieland, Terschelling, het Fochteloërveen en de Wieden (WASSCHER, 1999). Aangezien de Gevlekte glanslibel de afgelopen eeuw zeer sterk is afgenomen en nu zeer zeldzaam is, staat hij als ernstig bedreigd op de Rode Lijst (WASSCHER ET AL., 1998). Tegenwoordig is de soort alleen nog aanwezig in een kleine populatie die zich bevindt in een moerasgebied langs de Zuid-Willemsvaart bij Budel-Dorplein (WASSCHER, 1999).

Biotoop

De Gevlekte glanslibel ontwikkelt zich bij voorkeur in de buurt van wateren en grotere meren in mesotrofe tot eutrofe verlandingsgebieden met zeggen- en russenvetatie, laagveenmoerassen, natte gras-

Figure 2

Habitat of *Somatochlora flavomaculata* in the Weerribben.

landen met verspreide poelen en plasjes, moerassige graslanden, zeggenvelden en Riet (*Phragmites australis*) (STERNBERG & ULLRICH, 2000). De soort wordt zelden gezien in de buurt van (langzaam) stromend water en mijdt open, grote wateren. De soort wordt als typisch beschouwd voor het overgangsgebied tussen bos- en laagveengebieden, en wordt ook regelmatig aangetroffen langs zonnige bosranden, en zonnige (natte) open plekken in het bos en boven paden (WILDERMUTH, 1997). Verder is de zonzijde van verlandingsgebieden met mesotrofe wateren langs beschutte bosranden van belang voor deze soort (SCHORR, 1990).

In 1999 werden voor het eerst larvehuidjes en een jong exemplaar van de Gevlekte glanslibel in Nederland gevonden nabij het Ringselven bij Budel-Dorplein. De vondst werd gedaan bij een aantal ondiepe plasjes in een door Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) gedomineerd heideveld, waarbij de pollen Pijpenstrootje een mozaïek vormden met de plasjes (KALKMAN ET AL., 2000).

Op de laatste vliegplaats in Nordrhein-Westfalen vliegt de soort in een moerasgebied zonder open water, met Riet en Gagel (*Myrica gale*) dominant aanwezig. Patrouillerende mannetjes werden hier voornamelijk gezien boven open plekken in de vegetatie, langs door Wilde zwijnen (*Sus scrofa*) gemaakte paden en boven voormalig watervoerende moddervlakten. Losse waarnemingen van solitaire mannetjes werden hier ook gedaan temidden van Gagel-rijk berkenbos, boven een permanent watervoerende sloot en boven een wandelpad (JÖDICKE, 1995).

Karakteristiek voor de Gevlekte glanslibel is dat de mannetjes zowel waterterritoria als landterritoria hebben. De landterritoria kunnen hierbij enige honderden meters van wateren af liggen. Vermoed wordt dat de landterritoria dienen als ontmoetingsplaats, waar de mannetjes de uit de omgeving opduikende vrouwtjes opwachten (STERNBERG & ULLRICH, 2000).

Biotoop in de Weerribben

De biotoop op de vindplaats in de Weerribben (figuur 2) komt goed overeen met de uit de literatuur bekende biotoopbeschrijvingen. De libellen werden allemaal gezien op een traject van ongeveer 100 meter langs een wandelpad. Het pad was onverhard, met kort gras begroeid en ongeveer 3 meter breed. Aan de zuidoostzijde werd het pad begrensd door een elzenbroekbos. Direct grenzend aan het pad bevond zich aan de noordwestzijde een sloot van ongeveer 2,5 meter breed. Deze was redelijk dicht begroeid met Riet en lisdodden, met hier en daar wat Krabben-scheer (*Stratiotes aloides*). Er was geen (kroos)bedekking en het water was helder. De diepte van de sloot is niet opgenomen. Aan de overzijde van de sloot bevond zich een vochtig, sterk veruigd perceel van kruidenarm rietland met hoogveenontwikkeling en hier en daar moerasheidevegetatie, waaronder grassen, Dopheide (*Erica tetralix*) en zeggen. Er was geen open water in de buurt. Hoewel het pad en de aangrenzende sloot aanzienlijk langer waren dan 100 meter, zijn er op

andere plaatsen geen Gevlekte glanslibellen gezien.

De in de Weerribben waargenomen exemplaren van de Gevlekte glanslibel vlogen voornamelijk heen en weer boven de sloot die ligt tussen het pad en het open perceel. Hierbij stonden ze regelmatig stil in de lucht. Af en toe vlogen ze ook langs de bosrand of over het aangrenzende perceel. Er zijn geen tandems of paringswielen waargenomen en eiafzetting is evenmin waargenomen; naar larvehuidjes is niet gezocht.

Conclusie

De waarneming in de Weerribben lijkt te wijzen op het voorkomen van een populatie in het gebied. Ook de recente waarnemingen van imago's in 1999 in de Wieden door Tienieke de Groot en Ronald Messemaker en in 2000 in de Lindevallei door Joslyn Hooijmeijer en Tom Jager (HOOIJMEIJER & JAGER 2001) zouden hier aanwijzingen voor kunnen zijn. De plaats waar de imago's in de Weerribben zijn waargenomen, komt goed overeen met de in de literatuur beschreven habitat. Daarnaast is er in de Weerribben en de Wieden ogenschijnlijk nog veel meer geschikt biotoop aanwezig. Of daadwerkelijk sprake is van een duurzame populatie in de Weerribben, zal de toekomst uit moeten wijzen.

Dankwoord

Annette van Berkel en Saskia Janssen hebben mij voorzien van relevante literatuur. KD Dijkstra, Louis van Oort en Karin Uilhoorn hebben nuttig commentaar geleverd bij een eerdere versie van deze mededeling. Louis van Oort verzorgde tevens de Engelse samenvatting.

Gerben Mensink
Bonte Salie 16
7422 MH Deventer
egw.mensink@planet.nl

Literatuur

- ASKEW, R.R., 1988. The dragonflies of Europe. Harley Books. Colchester.
- HOOIJMEIJER, J.C.E.W. & T. JAGER, 2001. Libellen van de Lindevallei. *Twirre* 12(1): 6-9.
- JÖDICKE, R., 1995. Die Bestandssituation von *Somatochlora flavomaculata* (Van der Linden) in Nordrhein-Westfalen (Anisoptera: Corduliidae). *Libellula* 14(3/4): 199-202.
- KALKMAN, V.J., P. EDELAAR & M.A.A.M. VAN TRIGT, 2000. De voortplantingsbiotoop van de Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) in Nederland. *Brachytron* 4(1): 28.
- SCHORR, M., 1990. Grundlagen zu einem Artenhilfsprogramm Libellen der Bundesrepublik Deutschlands. Societas Internationalis Odonatologica. Ursus scientific publishers, Biltoven.
- STERNBERG, K. & K. ULLRICH, 2000. *Somatochlora flavomaculata*. In: Die libellen Baden-Württembergs, band 2. Sternberg/Buchwald (hrgs.). Stuttgart (Hohenheim). Ulmer. 265-275.
- WASSCHER, M., 1999. Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland (Odonata), basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Stichting European Invertebrate Survey Nederland.
- WASSCHER, M., O. KEIJL & G. VAN OMMERING, 1998. Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland, toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer nr. 30. Wageningen.
- WILDERMUTH, H., 1997. Phänologie und Larvenhabitats von *Somatochlora flavomaculata* (Van der Linden) in einem voralpinen Moorkomplex (Anisoptera: Corduliidae). *Libellula* 16(1/2): 17-32.

Naschrift van de redactie

Bovenstaande mededeling richt zich met name op de eerste vondst in 1999 van de Gevlekte glanslibel in de Weerribben. Op 26 juni 2001 heeft Evert Ruiter het voorkomen van de soort in het hierboven beschreven petgat Venebosch nogmaals bevestigd (met minimaal vier mannetjes en twee vrouwtjes). Bovendien ontdekte hij twee nieuwe locaties die zich beide in de Schut- en Grafkampen bevinden. Hier zijn op 4 juli 2001 acht mannetjes en twee copula's waargenomen. Op 30 juli zijn nogmaals vijf mannetjes waargenomen.

Summary

Mensink, G., 2001. Discovery of a possible new population of *Somatochlora flavomaculata* in The Netherlands. *Brachytron* 5(1&2): 32-35.

A possible new population of *Somatochlora flavomaculata* was discovered on July 17 1999 in the Weerribben, a large moor reserve in the northeastern Dutch province of Overijssel. *S. flavomaculata* is a rare species in Western-Europe. In the last century it has become very rare in Holland and it has been marked as 'seriously threatened' on the Dutch Red List. The only known Dutch population at the time was in the southern province of Noord-Brabant.

In the Weerribben about ten individuals of *S. flavomaculata* were found flying above a part (approximately 100 meters) of a walkingtrail and above the ditch that laid alongside this trail. The habitat where the dragonflies were found, matched almost exactly the known habitat for this species. Therefore it is likely that, although no mating was seen and no eggs or larvae were found, a (small) population of *S. flavomaculata* exists in this area. The sightings (in 1999 and 2000) of *S. flavomaculata* in two nearby areas in Overijssel support this idea. In addition, more sightings of *S. flavomaculata* at three locations in the Weerribben were done during 2001.

Keywords

Odonata, Anisoptera, Corduliidae, *Somatochlora flavomaculata*, The Netherlands, the Weerribben.

In alle gevallen is sprake van modderige bodems, een biotoop waarin de larven van de Gevlekte glanslibel zich goed thuis voelen. Gegevens van Tom Jager, Peter de Boer en Jos Hooijmeijer wijzen uit dat de soort in Friesland inmiddels is vastgesteld op twee locaties binnen de Lindevallei. Deze bevinden zich op circa twee kilometer afstand van elkaar. Er zijn uitsluitend mannetjes waargenomen: in 2000 één mannetje op 9 juni en in 2001 tien mannetjes op 26 juni, vijf mannetjes op 5 juli en twee mannetjes op 13 juli.